

א ת דברי ההספד הנרגשים ביותר על עיצאם סרטאוי השמיע עיצאם סרטאוי עצמו.

בינואר 1978 נהרג סעיד חמאמי, נציג אש"ף בלונדון, בידי המרצחים של אברנידאל. שלושה חודשים לפני כן השתתף בסמינר גדול בלונדון, שבו השתתפו גם עיצאם סרטאוי, מתיתיהו פלד ואני. בשעה שגאם חמאמי, התקיימה מחוז לבניין הפגנה של קנאים פלסטינים, שאליהם הצטרפו גם כמה "שמאלנים" ישראליים, וביניהם אורי דייוויס. המפגינים נשאו שלטים שבהם נאמר כי חמאמי הוא בוגד, הוומם לעשות שלום עם המדינה הציונית.

(היתה זאת מהדורה מוקדמת למה שקרה עתה. בפברואר הופיע סרטאוי יחד איתי באסיפה בלונדון, האסיפה הופרעה עליידי קנאים יהודיים וערביים. הערבים הטיחו בפני סרטאוי שהוא בוגד. כעבור כמה שבועות נרצח בידי אותם האנשים שרצחו את חמאמי.) ביום הארבעים לרצח חמאמי נערכה בלונדון אסיפת-אבל לזכרו. אחד הנואמים העיקריים היה עיצאם סרטאוי. נאמו הסתיים במילים המתאימות עתה לו עצמו: "סעיד חמאמי נאלץ לבסוף לשלם בחייו עבור חונו, אומץ-ליבו ואהבתו לעמו, שלא ידעה גבול.

"סעיד חמאמי אהב את כל הפלסטינים, ובכללם גם את רוצחיו. אך כראש וראשונה יצאה נפשו אל הפלסטינים בשפתיהם הכבושים. "לבני-ימי ההיים תחת שילטון-הכיבוש, החשים באובדן סעיד יותר מכל, אני רוצה לשגר מסר מדויק זה: סעיד מת למען פלסטין, אך מעל לכל מת למענם. אנחנו נמשיך לדאוג לכם, כפי שדאג הוא.

"הדורות הבאים של עמנו יתנו כבוא היום כבוד לסעיד, כאדם שאהב את ארצו ואת עמו בעוזו של רגשות, שזא היו זקוקים למיציאתו."

חסיד אומות העולם?

ה רבה דיברי-הכר נכתבו בימים האחרונים על עיצאם סרטאוי — חלקם מתוך רצון טוב, בידי מי שלא הכירוהו היטב, וחלקם מתוך זדון, בידי המבקשים לסחור בגופתו, אחרי שהתנכלו לו בחייו (ראה הנדון). עיצאם סרטאוי לא היה ציוני. הוא לא היה הפידיאומות-העולם.

התמונה האחרונה: סרטאוי עם וילי בראנד באינטרנציונל. הוא אהב את כל הפלסטינים, ובכללם גם את רוצחיו!

פסים ישרים ובטוחים. הוא היה גבר מרשים, שיכול היה להקטים כל אדם בקלות. הוא דיבר אנגלית מצויינת ועשירה. אחד המומחים, שראה את עבודת-הדוקטוראט שלו, אמר לו: "יש כאן חומר העשוי להוביל לפרס-נובל." (לאחרונה אכן הציגו כמה אמריקאים, יהודים וקווייקרים, להעלות את מועמדותו לפרס-נובל, אך לא פרס-הרפואה, אלא פרס-השלום.) שום דבר לא יכול היה למנוע בעד מנת-היהוב המזוהר מרכוש

מילחמה ועולם

לעצמו שם בעולם, להתעשר וזחיות כנוחיות ובכבוד. הוא היה נשוי באושר, הוא אהב את כל הנאות החיים — מאוכל טוב ועד צעירות יפות — ומן הצד כתב שירים.

ואו קרתה מלחמת ששת-הימים. המילחמה שלפה את עיצאם אדסרטאוי כיד-כרז ממיסגרת חייו המסודרת בארצות-הכרות, כפי ששלפה יהודים אמריקאיים רבים, שחשו לעזרת ישראל.

כל פלסטין נכבשה בידי ישראל. הצבאות הערביים נשברו תוך כמה שעות. ההשר פלה צרבה בלב כל ערבי. אירגון פת"ח, בהנהגת יאסר ערפאת, שקם כמה שנים לפני כן בארצות-המפרץ, היה הכוח הערבי היחיד שנותר, שהיה מסוגל איכשהו להילחם. סרטאוי ירע ששוב אינו יכול לחיות בגולה וזחיות אדיש לגורל עמו. הוא נפיש את הכד וחזר למרחב.

תחילה הצטרף באופן טבעי לפת"ח. בנאומו-ההספד שלו על חמאמי הוא תיאר כיצד פגש בו בנובמבר 1967, חמישה חודשים אחרי המילחמה. חמאמי הצעיר כבר פיקד או על מחנה של כוחות פת"ח ליד דמשק. דיברנו עד מאוחר בלילה. הוא סיפר לי על חלומותיו למען עמו ולמען העניין הפלסטיני. הוא גם דיבר על חששותיו. הוא אמר כי העתיד מפחד אות, מפני שהוא חש שהבעייה הפלסטינית מורכבת הרבה יותר מכפי שתופסים האנשים. יותר מכל נחרת בזיכרוני פסוק שהוא הזר עליו שוב ושוב: האם נעמוד במבחן, או שנהיה המפסידים ונאבד את סיכויו של דור שלם. כפי שקרה לדורות פלסטיניים קודמים? ואחרי הפסקה קצרה, השמיע ערה מוזרה: 'הלוואי ואשאר בחיים כדי לראות מה יהיה המצב בעוד 10 שנים.' מישאלתו זו של סעיד התמלאה בצורה המילולית ביותר: הוא חי בדיוק עשר שנים ועשרה שבועות, עד שמצא אותו כדור המרצח.

גם את המילים האלה יכול היה סרטאוי לומר על עצמו. כפי שכבר סיפרתי,

הוא לא פעל מתוך אהבה לזאמצרים לעם היהודי. הוא לא היה אזרחי-העולם.

עיצאם היה פטרוט פלסטיני. כל מחשבותיו, כל מעשיו, כל חלומותיו וחרדותיו היו נתונים לעמו הפלסטיני. דווקא בכך היתה גדולתו, והמשמעות העמוקה של חייו ומותו. כי כלוחם-שיחרור פלסטיני, בכל רמ"ח אבריו, הגיע אל דרך-השלום, עד כי הפך אח וידיד כלב ובנפש לישראלים שוחררי-שלום, המפורים גם הם לעמם ולמדינתם בכל רמ"ח אבריהם. הוא הבין אותם, כשם שהם הבינו אותו.

מכיוון שהיה לוחם-שיחרור אמיתי, היה מסוגל להעלות רעיונות שנראו כפנטסטיים, שעל כמה הם אספר להלן, לעשות מעשים שלא ייאמנו. לעבור רגעים של דיכאון עמוק ואכזבות ממאירות.

הוא לא הגיע לכך בקפיצה אחת. התקדמותו בדרך שהובילה אותו — כפי שגדמה למי שלא הכירוהו — מן הקצה אל הקצה, היתה צעד אחרי צעד, כשכל צעד מוביל בתגיון מוחלט אל הצעד הבא. הדרך הזאת מתחילה בעכו. מישר פחת סרטאוי אמנם באה — כפי ש מעיד שמה — מן הכפר הקטן סרטה, באיזור רמאללה, אך עקרה משם לעיר-החוף הצפונית. עד כמה שסיפר לי, ביקר בכפר סרטה רק פעם אחת או פעמיים

כיצד הפך מנתח-הלב לטרוריסט, וכיצד הפך

הטרוריסט ללוחם שהקריב את חייו למען השלום

התערבנו בראשית 1978 שהמדינה הפלסטינית תקום לצד ישראל תוך שבע שנים — עד ינואר 1986. כדוריה-מרצח פגע בו לפני כן.

פגישה עם חנה מרון

כ איש פת"ח עבר סרטאוי את טבילת-האש שלו. זה היה ב-21 במארס, 1968, בכפר קטן ממזרח לירדן — כראמה.

צה"ל פשט על כפר זה בכוח רב, כמה שעות אחרי ששרי-הביטחון, משה דיין, נקבר בתאונה במשמר-השיביעה, בחפירה ארכיאולוגית בלתי-חוקית. בעיני ישראל היה זה קרב בלתי-חשוב, אף כי היו בו כישלונות חמורים והקרב כולו היה בחזקת מפלה. אך לגבי הפלסטינים שהיו שם היה זה מאורע היסטורי כביר — הפעם הראשונה מאז 1948 שבה עמדו לוחמים פלסטיניים מול כוחו המקובץ של צה"ל, על הטנקים והתותחים שלו, ולא ברחו.

יאסר ערפאת היה שם, וגם סרטאוי, וגם חמאמי.

סרטאוי דיבר על חווייה זו פעמים רבות — כפי שחיילים רגילים לדבר על הקרב הראשון שבו טעמו את טעם האש והתגברו על הפחד. זה נראה להם תמיד כקרב גדול ונורא.

כעבור זמן לא-רוב פרש סרטאוי מתנועת פת"ח והקים אירגון משלו — "אירגון הפעולה למען שיחרור פלסטין". בימים ההם לא היה סרטאוי לאומן פלסטיני, אלא בעל אוריינטציה כל-ערבית. כמי שגדל בעיראק, היה לו קל להשיג תמיכה עיראקית. ביוני 1970 נבחר, כנציג אירגון זה, לוועד-הפועל של אש"ף, בן 27 החברים (אז), וגם למזכירות המצומצמת שלו, בת שישה חברים.

בחייו. הוא נולד בעכו בכפר באחד בינואר 1934 — תאריך סימלי, שבו קרו לא פעם מאורעות חשובים ביחסים בינינו.

הילד עיצאם גדל בעכו ובחפיפה הסי מוכה. מישפחתו לא היתה אמידה. אך אמו, שהכירה פרופסור אחד למחלות-לב בחיפה, החליטה שעליו להיות רופא-לב כמוהו. היא היתה מוכנה להביא כל קורבן כדי שבה יהיה אדם משכיל ורופא. (גם מבחינה זו החלו הפלסטינים דומים יותר דים, ודאגתה של האם הפלסטינית היא כדאגת האם היהודיה בעבר.)

בימי השואה הפלסטינית (כפי שגיר אית להם השנה שבה זכינו בעצמאותנו) נגרפה גם מישפחת סרטאוי בטרגדיה הגדולה. היא הגיעה לעיראק. שם גדל עיצאם, רכש את השכלתו, נשא לאשה את ודאד, שעמדה השבוע על קיברו בעמאן. אחרי שהתחיל ללמוד רפואה באוניברסיטה ערבית, עבר לארצות-הברית וסיים שם את הוקלימודיו. אחרי כמה נסיונות אחרים, הפך מנתח-לב. בזה יכלה הקריירה שלו לעלות על